

ТКАЧЕНКО

Віктор Миколайович

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник, Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»

viktor69tkachenko@ukr.net

(м. Переяслав)

**ФОРМУВАННЯ КОЛЕКЦІЇ ПИСАНОК НАЦІОНАЛЬНОГО
ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО ЗАПОВІДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ»**

У статті досліджується та висвітлюється збірка писанок НІЕЗ «Переяслав». Серед її предметів знаходяться роботи відомих майстринь З. Сташук, Т. Кіторової, С. Влененко та ін.

Зокрема, автор досліджує її орнаментальні особливості, класифікується за роками надходжень та технологіями виготовлення.

Методологічну основу для розробки теми становлять принципи історичності та системності, які зумовлюють вивчення й узагальнення інформації на основі науково-критичного аналізу джерел та літератури.

Колекція писанок, що сформована у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. хоч і є незначною та становить собою певний інтерес. Серед предметів маємо великодні яйця, що виготовлені різними техніками та відомими майстринями-писанкарками. Переважають у збірці писанки розписані традиційною восковою технікою.

Ключові слова: колекція, писанка, мотиви, мистецтво, виставки, НІЕЗ «Переяслав».

**FORMATION OF THE PAINTED EASTER EGG COLLECTION OF
NATIONAL HISTORIC AND ETHNOGRAPHIC RESERVE
"PEREYASLAV"**

The article explores and highlights the collection of Easter eggs National Historical and Ethnographic Reserve «Pereyaslav». Among her works there are works of well-known masters Z. Stashuk, T. Kitorova, S. Vlenenko and others.

In particular, the author explores its ornamental features, is classified by years of income and production technologies.

The methodological basis for the development of the topic are the principles of historicity and systematic nature, which determine the study and synthesis of information on the basis of scientific and critical analysis of sources and literature.

A collection of Easter eggs, formed in the late XX – early XXI centuries though is insignificant but of some interest. Among the items we have Easter eggs, made by various techniques and well-known easter eggs. Predominant in the collection are Easter eggs painted with traditional wax technique.

Key words: *collection, pysanka, motives, art, exhibitions, NHER «Pereyaslav».*

ФОРМИРОВАНИЕ КОЛЛЕКЦИИ ПИСАНОК В НАЦИОНАЛЬНОМ ИСТОРИКО-ЭТНОГРАФИЧНОМ ЗАПОВЕДНИКЕ «ПЕРЕЯСЛАВ»

В статье исследуется и освещается коллекция писанок НИЭЗ «Переяслав». Среди ее предметов находятся работы известных мастеров З. Сташук, Т. Кмиторовой, С. Влененко и др.

В частности автором исследуются ее орнаментальные особенности, классифицируются по годам поступлений и технологиям изготовления.

Методологическую основу разработки темы составляют принципы историчности и системности, которые обуславливают изучения и обобщения информации на основе научно-критического анализа источников и литературы.

Коллекция писанок, сложившаяся в конце XX – начале XXI в. хоть и незначительна, но представляет собой определенный интерес. Среди предметов имеем пасхальные яйца, изготовленные различными техниками и известными мастерицами писанки. В собрании преобладают писанки которые расписаны традиционной восковой техникой.

Ключевые слова: *коллекция, писанка, мотивы, искусство, выставки, НИЭЗ «Переяслав».*

Постановка проблеми. Музей займає особливе місце серед інших закладів культури. Він не тільки збирає, вивчає, здійснює культурно-освітню діяльність, а є передусім закладом, який зберігає предмети матеріальної, мистецької та духовної культури народу.

Музейні зібрання у своїй основі – це оригінальні предмети, вилучені із повсякдення та являють собою певний інтерес для дослідників, відвідувачів музейних експедицій, що підтверджують історичний розвиток суспільства. Усі музейні предмети, що зберігаються в колекціях мають автентичність, інформативність, репрезентують джерельну базу тощо.

Дослідження фондів зібрань музеїв, заповідників зокрема, й фондів Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» – складової частини Музейного фонду України – є одним з пріоритетних напрямів розвитку музеєзнавства як окремої галузі історичної науки. Для повноцінного функціонування сучасних музеїв важливим є аналіз надбань регіональних музейних закладів.

У свою чергу, виникнення та формування кожної музейної колекції – подія, яка тісно пов'язана з історією країни в цілому, окремого регіону, а, відтак, і з історією закладу. Не маловажне значення має надходженням чисельних експонатів до його фондів і персональний внесок його працівників.

Таким чином визначається необхідність всебічного вивчення та каталогізації фондів збірок Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав», зокрема колекції писанок, як однієї зі складових ланок етнокультури українців, а також як релігійного символу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На різних етапах колекційні збірки мистецької групи Заповідника опрацьовувалися та висвітлювалися у публікаціях Л. Шкіри [12], Н. Заїки [5] та багатьох інших. Серед друкованих матеріалів, варто відзначити й видання каталогів. Так, свого часу було опрацьовано та видано окремі каталоги з декоративного розпису Л. Годліної та С. Тетері [7], жіночих прикрас, ікон. Останніми працями є друк збірки В. Завгороднього [6], що зберігається та експонується в НІЕЗ «Переяслав» та частково колекції натільного одягу (сорочки) також із фондів заповідника [11]. Фрагментарно колекцію писанок за мотивами орнаментів трипільської культури розглянули у своїй статті В. Білоусько та Д. Тетеря [4], а діяльність закладу у справі збереження та популяризації мистецтва писанки у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. В. Ткаченко [10].

Метою роботи є вивчення колекції писанок, її орнаментальні мотиви; центри виготовлення тощо.

Для реалізації мети поставлені такі **завдання**:

дослідити фондову колекцію писанок, класифікувати її;

вивчити орнаментальні особливості збірки;

Виклад основного матеріалу. Заповідник існує на базі комплексу визначних пам'яток історії та культури, різноманітних музейних колекцій, що мають велике історичне й художнє значення.

У складі закладу діють тематичні музеї різних профілів, більшість з яких розміщується у пам'ятках архітектури (церкви, колишні міщанські та поміщицькі будинки, селянські хати та ін.).

Основний фонд заповідника нараховує понад 180 тис. одиниць зберігання. Найзначнішими пам'ятками унікальної археологічної колекції (біля 90 тис. од.) є: кам'яні монументальні скульптури та поховальні скрині III–II тис. до н. е. (69 од.); комплект скляних «шашок» III ст. н. е., бронзові хорос-люстра XI ст. і підсвічник західноєвропейської роботи XI–XII ст., водолій у вигляді лева XIII ст. До етнографічної колекції (понад 30 тис. од.) входять різноманітні предмети побуту, знаряддя праці, меблі, музичні інструменти тощо. Велику наукову і художню цінність мають колекції одягу (10 тис. од.), рушників (4 тис. од.), стародруків XVII–XIX ст. (близько 5 тис. од.), ікон (понад 1200 од.), гутного скла XVII–XVIII ст. Вражає колекція вітряків (15 од.) і народного сухопутного транспорту (понад 60 од.). У збірці декоративно-ужиткового мистецтва представлені керамічні вироби, різьба, сволоки, оклади ікон та Євангелій. Серед творів народного мистецтва – роботи відомих майстринь Г. Собачко-Шостак, М. Приймаченко та К. Білокур та ін. [8].

Усі матеріали якими багата фондова збірка НІЕЗ «Переяслав» збиралася десятиліттями. Найбільш активно експедиційно-пошукова робота велася у 60–80-і роки XX ст. Наукові співробітники здійснили тисячі експедицій у різні етнографічні райони України: на Слобожанщину і Полісся, Полтавщину і Середню Наддніпрянщину та навіть за окремими експонатами на Буковину та Галичину. Все це дало можливість показати розмаїття української народної культури.

У даний час на основі зібраних колекцій ведеться значна науково-просвітницька діяльність, влаштовуються різнотематичні виставки, досліджуються фондові зібрання.

Предметом уваги стала фондова збірка Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав», яка почала формуватися у другій половині 40-х рр. ХХ ст., а саме колекція писанок, комплектація якої була започаткована у 80-90-х рр. ХХ ст. та продовжується на початку ХХІ ст.

У Національному історико-етнографічному заповіднику “Переяслав” колекція писанок невелика. На сьогодні вона складає 187 одиниць збереження. Це писанки виготовлені різними технологічними прийомами, як то: восковий розпис, мальованики, дряпанки, травлення кислотою, також представлено і крашанки. Тобто, ми маємо різновидову колекцію великодніх яєць. Значна частина цієї збірки експонується у Музеї українських обрядів, доповнюючи фрагмент експозиції присвячений Великодню. Деякі з одиниць збереження перебувають в інших музейних експозиціях.

Першими надходженнями були дерев'яні писанки-мальованки, закуплені у західному регіоні. Можливо, відсутність повноцінної колекції писанок пояснюється тим, що на Переяславщині їх не розписували. Хоча, за архівними свідченнями, у великодній обрядовості фарбовані та освячені крашанки використовувалися. Так, у записах жителя с. Соснова, що на Переяславщині, які були надіслані ним до Етнографічної комісії, у 20-х роках ХХ ст. зазначається, що «за тиждень до Великодня причепурюють на городі та по садках, господині мажуть хату білою глиною, все пиримивають, перуть білизну. У п'ятницю пичуть паску, в суботу теж пичуть паску, жарать м'ясо, варять та красять яйця. Красять ріжними красками хто чирвоною, хто жовтою, хто зеленою. Гри між молоддю нема неякої, крім того що грають на гармонію та танцюють, звичай грати яйцями навбитки, на ввицотки, вивівся, трохи ще держиться поміж дітьми і то зовсім мало» [1, арк. 75-76]. Маємо свідчення про писанкарство з інших районів Київщини, що межують з Переяславщиною та етнографічно належать до неї. Зокрема, під час експедиції у 1924 році на Бориспільщину, П. Гудалова-

Кульженко зафіксувала також відсутність писанок, а тільки використання у цей період крашанок. Водночас, у своєму звіті, вона зазначає, що зустріла селянку із Баришівки, яка розповіла їй, що до Великодня розписувала писанки та навіть намалювала їй орнаментальний мотив, що зазвичай зображувала [2].

Тому сама колекція Заповідника формувалася випадковими надходженнями та подарунками. Якщо проаналізувати перші надходження писанок-мальованок у кінці 1980-х – на початку 1990 рр., то можемо зазначити, що це період, коли такі вироби набули масового поширення і підмінювали собою саме розуміння писанки. Вона тиражувалася та популяризувалася навіть за кордоном.

Представлені у збірці вироби були придбані у Львові та мають відповідне оздоблення та забарвлення. Так, тлом для таких писанок-мальованок виступає зазвичай чорний, є також вироби з темно-коричневим та жовтогарячим кольорами. У переважній більшості вони прикрашені різнокольоровим рослинним орнаментом: «колосочок», «конвалія», різні квіти, що інколи об'єднані у віночки та сформовані у різні композиції. Площина дерев'яних писанок-мальованок поділена поясками, що створені за допомогою мотивів «ромбів», «трикутників», ліній та ін. На окремих екземплярах намальовані церква та хрест, «пташка на гілці», «лебеді», що вписані у відповідну композицію. На одній із таких писанок, невідомий автор зобразив «тризуб», що є цікавим фактом [3]. Адже, як відомо кінець 80-х – початок 90-х років ХХ ст. ознаменувався подіями, що призвели до утворення Незалежної України. Відповідно вони надавали можливості як для вільного бачення орнаментального оздоблення писанок, так і для поступового відродження самого традиційного писанкарства, а в 1992 році проведення I Міжнародного з'їзду писанкарів, що не було можливим в Радянському Союзі.

У колекційній збірці Заповідника є досить рідкісні вироби. Так, ще у 60-х рр. ХХ ст. у фонди було прийнято великоднє яйце виготовлене із фарфору у кін. ХІХ ст. У середині пустотіле та має два отвори: в горі та в низу. На поверхні, з однієї сторони зображено ікону Божої Матері в овальному

позолоченому обрамленні. На другій стороні, в центрі, позолочені дві букви «Х. В.», а кругом орнамент із восьми серцевидних фігур [3]. Такі писанки зазвичай використовували для свічок, як свічничок.

У Меморіальному музеї академіка В. Заболотного також експонуються три писанки. Одна із них виготовлена за технологією восковки-бісерки у Корецькому монастирі у 70-х рр. ХХ ст. Уся поверхня писанки покрита воском у якому закріплено бісер та прикрашена рослинним орнаментом у вигляді квітки з виноградом. Яйце пронизане рожевою стрічкою, зав'язаною бантом. Ще дві писанки виготовлені у 60-х рр. ХХ ст. у Косові, придбані Г. Лебедевим та подаровані Музею. Георгій Лебедев, відомий український архітектор, учень В.Г. Заболотного, який підтримував контакти із закладом та подарував не один предмет для експозиції зазначеного музею. Одна із них, це писанка-мальованка, що має чорне тло та рослинний орнамент у вигляді квітки, інша, виготовлена восковим розписом із традиційним для цієї етнографічної зони орнаментом «олени», автор не відомий [3].

Серед музейних предметів, що відтворюють у «Музеї «Заповіту» Т.Г. Шевченка» кімнату Михайла Сікорського, Героя України, фундатора національного заповідника також маємо одне дерев'яне яйце писанку-мальованку [3].

Значна частина експонатів надійшла у фонди заповідника у 2005–2008 рр. Зокрема, це роботи таких знаних майстринь-писанкарок як Т. Влененко, Л. Ктіторова, З. Сташук.

Писанка із Житомирщини, яка зберігається у фондах, передана та описана також В. Ткаченком. Її передав відвідувач Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини у 2000 р. На великодньому яйці зображено орнаментальний мотив «мальви». Сам квітковий рисунок має червоне забарвлення, а писанка синє тло. Займався В. Ткаченко описом та здачею у фонди й писанок, переданих під час відвідин заповідника Т. Влененко та Л. Ктіторовою. Писанки Любові Ктіторової виконані за мотивами орнаментів трипільської культури, в оздобленні яких використано жовто-гірчично-

коричневі та чорні фарби. Інша група виробів була виконана за народними мотивами. Використовуючи різні композиційні рішення щодо розміщення орнаментальних символів на поверхні яйця, майстриня подарувала писанки з назвами: «сонце», «дубовий лист», «сосонка», «безконечник» («Чорне море»), «лапки», «соняшник», «тюльпани», «берегиня», «крутороги», «божа ручка» та ін. Тетяною Влененко передані писанки, які відтворені за малюнками В. Щербаківського 1906 р. зі Сквирського повіту Київщини та за мотивами орнаментів трипільської культури. Великодні писанки виконані за народними мотивами мають назви: «вазон», «свастика», «п'явки», «здвоєні бояри», «свастика з напівлисточком», «качачі лапки», «бокова рожа», «гребінці», «сороки», «свастика», «мотилі».

Відома писанкарка Зоя Сташук, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, заслужений майстер народної творчості України. Її роботи зберігаються у багатьох музеях України, приватних колекціях українців та закордоном. Нею, спільно з Оксаною Білоус, відтворено колекцію писанок з альбому С. Кульжинського та подаровано її Музею «Писанка» у Коломиї.

Перші писанки, у кількості 20 шт. подаровані Зоєю Сташук, мають один традиційний орнаментальний мотив – “хрести”, виконані у червоно-чорних тонах. Вони відтворені за колекцією К. Скаржинської з альбому С. Кульжинського. Писанки були виконані на замовлення ученого секретаря В. Ткаченка для створення виставки «Весна. Великдень. Боже Воскресіння..» («2007 р.), а потім на його прохання передані на збереження.

Також писанкарка пише на курячих яйцях трипільські мотиви, у своїй роботі використовує страусові яйця та застосовує техніку травлення кислотою з переходом у мережку орнаментів.

У фондovій збірці писанок маємо і вироби виготовлені також мисткинею О.В. Стрілець. Вона кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», художник технолог, член

Спілки дизайнерів України, закінчила Львівську художню академію і навчалася розпису писанки у Т. Мельника. До цього працювала у фонді «Гердан» у м. Львові. Володіє технікою воскового розпису. Викладає курс писанкарства для студентів університету, проводить заняття із розпису писанки. Її писанки на трипільську тематику, виготовлені для виставки та подаровані Заповіднику, не зважаючи на спільні мотиви із виробами З. Сташук дещо відрізняються кольоровою гамою та кількістю використаних мотивів. Писанки виготовлені майстринею на гусячих яйцях аніліновими фарбами за допомогою воскового розпису. Так, для її робіт характерне застосування білих, жовтих, червоних кольорів орнаменту на білому або темно-коричневому тлі.

Варто виокремити у збірці писанок колекцію робіт переданих у 2014 році Ольгою Володимирівною Стрілець. Вироби авторки були представлені на конкурсі «Пасхальний дивограй» організованим НІЕЗ «Переяслав» у цьому ж році. Основна частина – це авторська композиційна побудова орнаменту з використанням традиційних мотивів та кольорової гами. До переданої колекції ввійшли писанки з назвами «рибки», «Весна», «Синя птаха Марії Буряк», «дерево життя», «червона рута», «жайворонки», «за трипільськими мотивами», «хвильки», «писанкове диво», «божа ручка». Всі писанки виконані на гусячому яйці, за допомогою воскового розпису та анілінових барвників. Серед назв виділяються роботи «Весна», «Синя птаха Марії Буряк», «червона рута» та «жайворонки». Зокрема, на писанці «Весна» майстриня, на зеленому тлі зобразила орнітоморфний мотив «птахи», що летять до сонця. Композиційно писанка розділена орнаментальним мотивом «барвінок» жовтого кольору на дві частини. Натомість «Синя птаха Марії Буряк» це данина відомій на Переяславщині майстрині декоративного розпису Марії Буряк, яка любила малювати казкових птахів. Писанка з фітоморфним мотивом «червона рута» виконана у різнокольоровій гамі. Композиційно поверхня писанки розділена «меридіанами» та «широтами» на площини в яких розміщено мотив. За такою ж композиційною схемою-сіткою створено писанку ««жайворонки». Утворені

площини за допомогою ліній мають червоне та чорне тло, на фоні яких подано узагальнене зображення пташки жовтого кольору.

Наступну невелику колекцію писанок (9 шт.) з трипільськими мотивами нею було подаровано у 2017 році. Цьому передувала їх передача для демонстрації на виставці «Українська писанка: джерела Трипілля», що відбулася у Музеї трипільської культури НІЕЗ «Переяслав» з 9 квітня по 30 травня 2015 р. [4]. Як зазначають Д. Тетеря та В. Білоусько «вони виконані на курячому яйці, восковим розписом, поверхню полаковано» [4, с. 86]. Використовуючи загальноживані композиційні схеми розташування орнаментальних мотивів на писанках та застосовуючи власне бачення композиції, кольорову гаму, авторка розписала великодні яйця спіралями у вигляді змії, рослинами-«ялинками», чотирьох пелюстковими розетами, а також трикутниками, напів овалами, навкісними паралельними лініями, «S»-подібні сігми та ін. На її виробах зображені й традиційні трипільські мотиви: «собака», «змій», «коза», що належать до зооморфних мотивів, а також «безкінечник», «драбинка», «хрест», «сонце», «зорі», а також «подвійні спіралі у вигляді змії, антропоморфну фігуру з ромбом, «олені», «сваргу», «сосонку»» [4, с. 86-87] та інші мотиви, що характерні для трипільської орнаментики. Переважна частина писанок із трипільськими мотивами мають тло бежевого кольору, а орнамент нанесено чорною, світло та темно-коричневою фарбами.

Писанки, виконані В. Ткаченком й передані у фонди НІЕЗ «Переяслав», мають традиційні елементи, виконані за різними технологіями. Серед них крашанки, традиційний восковий розпис (дво- та трьох колірні), «під мармур», «дряпанки», травлення кислотою та ін. Автор подарував писанки з назвами: «сосонка», «княгиня», «риби», «барвінок», «хатка», «48 клинців», «вовчі зуби», «дубовий лист», «берегинька», «безконечник», «вітрячки «крапанка», «сосонка», «сонечко», «тюльпани», «конвалія», писанка-дряпанка «півник», «олені», «церковця», «зірка» [3].

Дві писанки-видутки, що зберігаються у фондах Заповідника, виготовлені Наталією Дуткою із Переяслава у 2008 р. після відвідувань виставки писанок у

Національному музеї народної архітектури та побуту України (Пирогів). Передані до Заповідника зразки виконані технікою воскового розпису. Одна із них оздоблена орнаментом у стилі трипільських мотивів з використанням малинового, помаранчевого та білого кольорів. Інша писанка, композиційно розділена на чотири частини, у кожній з яких розміщена багатораменна «зірка». Авторка використала для розфарбування писанки синій, жовтий, червоний та білі кольори [3].

На фоні інших виробів колекційної збірки вирізняються авторські роботи писанкарок Л. Ткаченко та М. Реведжук, які є у своїй суті виробами декоративно-ужиткового мистецтва, де матеріалом служить шкаралупа яйця та барвники, хоча і використовується традиційна для писанки технологія розпису за допомогою воску. Зокрема, на писанці майстрині з Луганська Л. Ткаченко зображено сюжетний мотив, на якому узагальнено тему шахтарської праці. «Центральне місце займають фігури, а саме шахтаря (з сумкою через плече та ліхтарі в руці), який щойно піднявся з шахти, його зустрічають син та дружина. Остання в народному строю з хлібиною в руках. Над фігурою шахтаря зображено шахту зі стилізованим колесом для підняття робітників на гору та три терикони». Робота виконана в техніці травлення та воскового розпису. [3].

Дві роботи іншої майстрині М. Реведжук з Космача на Івано-Франківщині виготовлені на страусовому яйці. Основною темою авторських виробів є зображення Тараса Шевченка (його портрет) та української хати, які доповнюють каліграфічні елементи в розписі писанок, а саме рядки з віршів Кобзаря [3].

Оригінальним виявився і декоративний пласт, що переданий писанкаркою А. Гончаровою-Цівінською (м. Лубни Полтавська обл.). Основі виробу утворюють два круги різного діаметру. На верхньому меншого діаметру по колу розміщено 8 різнокольорових писанок, розділених стеблинами із соломи. В середині круга «морока», викладена мозаїкою. По діаметру нижнього круга розміщені 12 різнокольорових писанок. На писанках зображено різні

орнаментальні мотиви. Всі вироби відтворено за ілюстративними матеріалами різних видань [3].

Серед музейних предметів виділяється колекція писанок із Космача, передана жителем Києва В. Коваленком у фонди заповідника, у 2008 році. Збірка була придбана у майстрині-писанкарки Марії Варцаб'юк. Вироби виконані традиційною восковою технікою розпису, мають неповторну красу та назви: «божа ручка», «рукави», «верба», «княгиня», «олень», «традиційний великодній», «вербовий хрест», «колоски», «коники під деревом», «коник», «коники», «барани», «олені та коні», «коні й пташки», «пташки», «традиційний» [3]. На її писанках зображено й інші елементи орнаментальних мотивів, які говорять про розуміння краси навколишнього середовища та мистецьку обдарованість їх автора.

Формування колекцій дало можливість проводити різні виставкові проекти. Так, 9 квітня 2007 р. у Меморіальному музеї академіка В. Заболотного НІЕЗ «Переяслав» було відкрито виставку «Весна... Великдень... Боже Воскресіння... І писанка як серця одкровення...». Для огляду представлені писанки, виконані в різноманітних стилях майстрами цієї справи – Зоєю Сташук, Тетянною Влененко, Любов'ю Ктіторовою, Ольгою Стрілець, Віктором Ткаченком, а також учнями київської дитячої студії писанкарства (керівник З. Сташук). Відвідувачі змогли побачити не лише писанки, а й ікони, книги, листівки, присвячені Великодню та писанці, порівняти узори на посуді, який датується п'ятим тисячоліттям до нашої ери з узорами на сучасних писанках. Тим самим було показано, що в орнаментиці писанки багато мотивів мають давнє походження, зокрема, із трипільської культури [9; 10, с. 483–486].

Продовжуючи виставкову діяльність за мистецькою тематикою, науковими співробітниками різних відділів і секторів організуються виставки з писанкарства. Про одну із них, організовану співробітниками Музеї трипільської культури Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» згадувалося вище. Через деякий час, а саме, напередодні Великодня, 5 квітня 2018 р., відбулася презентація у музеї ще однієї виставки

«Писанки за мотивами трипільських орнаментів» та проведено майстер-клас із писанкарства.

28 грудня 2018 року в Меморіальному музеї академіка В.Г. Заболотного відбулася презентація виставки «Душа моя Писанка» робіт відомої не лише на Переяславщині, а й за кордоном (Франція, Америка) майстрині Капітоліни Шевченко [13].

У 2019 році знову ж таки у Музеї трипільської культури було проведено виставку «Великодня писанка: передзвін віків (із колекції Віктора Ткаченка)». Автори виставки В. Білоусько та Д. Тетеря запропонували для огляду відвідувачів матеріали приватної колекції великодніх листівок та писанок Віктора Ткаченка. Зокрема, на виставці було представлено 75 писанок виготовлених відомими майстрами писанкарства – З. Сташук, О. Білоус, Л. Токарською, І. Форостюк та менш відомих: О. Стрілець, Н. Зелінської, К. Шевченко, Л. Турукіної, Б. Гомоюнова, Т. Момот, О. Грекуляк, О. Кравчинської, В. Ткаченка, а також керамічна писанка М. Гринюк із Косова. Екскурсанти могли побачити не тільки різноманіття кольорової гами писанок та орнаментальних мотивів, композицій, але й побачити вироби виготовлені різними технологіями. Після відкриття виставки для всім охочим було проведено майстер-клас з розпису писанок.

Отже, колекція писанок, що сформована у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. хоч і є незначною та становить собою певний інтерес. Серед предметів маємо великодні яйця, що виготовлені різними техніками та відомими майстринями-писанкарками. Переважають у збірці писанки розписані традиційною восковою технікою. Особливістю також є те, що вироби представляють певним чином різні регіони, але знову ж, найбільше західноукраїнських.

Важливим у популяризації писанкарського мистецтва є проведення виставок писанок на базі фондової колекції Заповідника, а одночасно й можливість поповнити її новими надходженнями.

Список використаних джерел та літератури

1. Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України. Ф. 1-дод. Од. зб. 310. Арк. 75–76.
2. Наукові фонди Інституту археології НАН України. Ф. 9. Од. зб. 79. 53 арк.
3. Фонди Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Інвентарні групи: «Е» – етнографія; «М» – мистецтво; «З» – Заболотний; «МС» – Михайло Сікорський.
4. Білоусько В., Тетеря Д. Писанки за мотивами орнаментів трипільської культури: нові надходження до зібрання Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». *Наукові записки з української історії: зб. наук. ст.* 2019. Вип. 45. С. 81–91.
5. Заїка Н. Рушники затоплених сіл Переяславщини кінця ХІХ – другої половини ХХ ст. у колекції НІЕЗ «Переяслав». *Переяславський літопис.* 2019. С. 127–132.
6. Роботи Василя Завгороднього (із фондової колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»): Альбом-каталог / уклад.: І. Гайдаєнко, С. Пригонюк. Київ: ТОВ «Видавничий будинок» Аванпост-Прим, 2018. 182 с.
7. Розпис декоративний в зібранні Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Каталог / Автори-упорядники Л. Годліна, С. Тетеря. Переяслав-Хмельницький, 2006. 32 с.
8. Ткаченко В. НІЕЗ «Переяслав». *України славні імена* / авт.-упор. Мацієвська Л. М. Київ: ТОВ «Український рейтинг», 2009. – 240 с.
9. Ткаченко В. Розвиток українського писанкарства кінця ХІХ – початку ХХІ ст.: регіональні особливості, сучасні трансформації: дис. ... к. і. н.: 07.00.05; ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. Київ, 2012. 214 с.
10. Ткаченко В. Роль музеїв України в збереженні та популяризації мистецтва писанки у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. *Сіверщина в історії України: наукове видання.* Глухів–Київ, 2017. Вип. 10. С. 483–486.
11. Традиційний натільний одяг українців кінця ХІХ – третьої чверті ХХ ст. За матеріалами виставок 2014–2018 років. Каталог / Автори-упорядники М. Бондаренко, С. Вовкодав, Н. Юхименко. Київ: ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2018. 96 с.
12. Шкіра Л. Дерев'яні різьблені сволоки у зібранні Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». *«Православ'я в Україні» збірник за матеріалами ІХ Міжнародної наукової конференції до 1050-річчя упокоєння святої рівноапостольної Ольги, великої княгині Русі-України та 30-річчя з часу відродження Київської православної богословської академії.* Київ, 2019. С. 684–699.
13. URL: <https://www.niez.com.ua/> Виставки. (дата звернення 01.04.2019 р.)

References

1. *Arkhivni naukovi fondy rukopysiv ta fonozapysiv IMFE im. M.T. Rylskoho NAN Ukrainy*. [Archival scientific foundations of manuscripts and phonograms IMFE them. M.T. Rylsky National Academy of Sciences of Ukraine]. F. 1-add. Od. save 310. Arcs. 75–76.

2. *Naukovi fondy Instytutu arkheolohii NAN Ukrainy*. [Scientific foundations of the Institute of Archeology of the NAS of Ukraine]. F. 9. Od. save. 79. 53 arcs.

3. *Fondy Natsionalnoho istoryko-etnohrafichnoho zapovidnyka «Pereiaslav»*. *Inventarni hrupy: «E» – etnohrafia; «M» – mystetstvo; «Z» – Zabolotnyi; «MS» – Mykhailo Sikorskyi*. [Funds of Pereiaslav National Historical and Ethnographic Reserve. Inventory groups: «E» - ethnography; «M» is art; «Z» - Zabolotny; «MS» - Mikhail Sikorsky].

4. Bilousko, V., Teteria, D. (2019). *Pysanky za motyvamy ornamentiv trypilskoj kultury: novi nadkhodzhennia do zibrannia Natsionalnoho istoryko-etnohrafichnoho zapovidnyka «Pereiaslav»*. [Writes accompanied by the Trypille culture ornamentations: new receipts for the collection of Pereiaslav National Historical and Ethnographic Reserve]. *Scientific Notes on Ukrainian History: Collection scientific articles, Pereiaslav-Khmelnitsky*. (Vols. 45), pp. 81–91, (in Ukrainian)

5. Zaika, N. (2019). *Rushnyky zatoplenykh sil Pereiaslavshchyny kintsia XIX – druhoi polovyny XX st. u kolektsii NIEZ «Pereiaslav»*. [Towels of flooded villages of Pereiaslav region of late XIX – second half of XX century in the Pereiaslav National Historical and Ethnographic Reserve collection]. *Pereiaslav Chronicle: Collection scientific articles, Pereiaslav-Khmelnitsky*. (Vols. 15), pp. 127–132, (in Ukrainian)

6. Gaydaenko, I., Prigonyuk, S. (Compiled by). (2018). *Roboty Vasylia Zavhorodnoho (iz fondovoi kolektsii Natsionalnoho istoryko-etnohrafichnoho zapovidnyka «Pereiaslav»): Albom-kataloh*. [The works of Vasyl Zavgorodny (from the stock collection of the National Historical and Ethnographic Reserve Pereiaslav): Album-catalog]. Kyiv: Publishing House LLC Avanpost-Prim. (in Ukrainian)

7. Hodlina, L., Teteria, S. (Compiled by). (2006). *Rozpys dekoratyvnyi v zibranni Natsionalnoho istoryko-etnohrafichnoho zapovidnyka «Pereiaslav»*. *Kataloh*. [The painting is decorative in the collection of Pereiaslav National Historical and Ethnographic Reserve. Catalog]. Pereiaslav-Khmelnitsky. (in Ukrainian)

8. Tkachenko, V. (2009). *NIEZ «Pereiaslav»*. [Ukraine slavni imena / avt.-upor. Matsiievska L. M.] *Pereiaslav National Historical and Ethnographic Reserve*. [Glorious names of Ukraine / auto-emphasis. Matsiievska L.M.]. Kyiv: Ukrainian Rating LLC. (in Ukrainian)

9. Tkachenko, V. (2012). *Rozvytok ukrainskoho pysankarstva kintsia XIX – pochatku XXI st. : rehionalni osoblyvosti, suchasni transformatsii*. [Development of the Ukrainian Easter egg of the late XIX – early XXI century: regional features, modern transformations. The dissertation of the candidate of historical sciences: specialty. Ethnology. 07.00.05. Kyiv]. (in Ukrainian)

10. Tkachenko, V. (2017). *Rol muzeiv Ukrainy v zberezheni ta populiaryzatsii mystetstva pysanky u kintsi XX – na pochatku XXI st.* [The role of museums of Ukraine in the preservation and popularization of the art of Easter eggs in the late XX

– early XXI centuries]. *Sivershchyna in the history of Ukraine: a scientific publication*. Hlukhiv–Kyiv. (Vols. 10), pp. 483–486. (in Ukrainian)

11. Bondarenko, M., Vovkodav, S., Yukhymenko, N. (2018). *Tradytsiinyi natilnyi odiah ukraintsiv kintsia XIX – tretoi chverti XX st. Za materialamy vystavok 2014–2018 rokiv. Kataloh*. [Traditional underwear of Ukrainians of the late XIX – third quarter of the XX century. According to the exhibitions 2014–2018. Catalog]. Kyiv: Avanpost-Prim Publishing House LLC. (in Ukrainian).

12. Skira, L. (2019). *Dereviani rizbleni svoloky u zibranni Natsionalnoho istoryko-etnografichnoho zapovidnyka «Pereiaslav*. [«Pravoslavia v Ukraini» zbirnyk za materialamy IX Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii do 1050-richchia upokoïennia sviatoi rivnoapostolnoi Olhy, velykoi kniahyni Rusy-Ukrainy ta 30-richchia z chasu vidrodzhennia Kyivskoi pravoslavnoi bohoslovskoi akademii». *Wood carved bastards in the collection of the National Historical and Ethnographic Reserve Pereiaslav*. [«Orthodoxy in Ukraine» is a collection of materials from the IX International Scientific Conference on the 1050th anniversary of the resting of St. Equal Apostle Olga, Grand Duchess of Rus-Ukraine, and the 30th anniversary of the revival of the Kiev Orthodox Theological Academy». Kyiv, pp. 684–699. (in Ukrainian)

13. URL: [https://www.niez.com.ua/ Exhibitions](https://www.niez.com.ua/Exhibitions). (accessed 01/04/2019) (in Ukrainian)

Рецензент:

*Кланчук С. М., д.і.н., професор
Щебетюк Н.Б., д.і.н., с.н.с*

Надійшла до редакції. 28.11.2019 р.